

Grote aantallen ganzen schaden ook de natuur zelf

Wetenschappelijke toetsing van het Natura 2000-beleid wijst ondubbelzinnig uit dat de te hoge aantallen grauwe ganzen in Nederland een 'knelpunt' ofwel belemmering voor het herstel van de beschermde natuur zijn. Het onafhankelijk adviesorgaan Ecologische Autoriteit heeft die conclusie onderschreven: Overbegrazing door ganzen van riet- en oeverbegroeiingen kost moerasvogels als de grote karekiet, roerdomp en purperreiger hun broedgebieden en is ook funest voor veel watergebonden insecten. Ingrijpen in de ganzenpopulatie is onvermijdelijk.

Ganzen horen bij onze natuur – maar de aantallen doen ertoe

De grauwe gans is een inheemse beschermde soort die thuishoort in het Nederlandse landschap en die daarin ook een belangrijke eigen rol kan vervullen. Vooral door hun graasgedrag houden ganzen vegetatie open en kunnen ze bijdragen aan een gevarieerde omgeving.

Maar doordat ze voldoende rust- en broedgelegenheid en een enorm groot voedselaanbod op de Nederlandse graslanden vinden, zijn ze te talrijk geworden. Dat leidt niet alleen tot grote schade op landbouwgronden maar ook in de natuur zelf.

Doordat de aantallen ganzen blijven groeien, raken natuurgebieden uit balans en gaan de negatieve effecten overheersen. In beschermde Natura 2000-gebieden en ook op steeds meer andere plekken constateren onderzoekers en natuurbeheerders dat kwetsbare soorten in de natuur lijden onder de begrazingsdruk van de ganzen. Alleen met de juiste beheeringrepen kunnen die negatieve effecten worden verminderd.

Het staat dus niet ter discussie dat ganzen bij onze natuur horen, maar door de huidige aantallen komen andere beschermde soorten in de knel.

Wat de natuurdoelanalyses laten zien

Wat is Natura 2000?

Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden, opgezet om kwetsbare planten- en diersoorten en hun natuurlijke leefgebieden te behouden en te herstellen. Voor elk gebied zijn doelen vastgelegd; provincies leggen in beheerplannen en natuurdoelanalyses vast hoe die worden gehaald.

Provincies hebben voor hun Natura 2000-gebieden natuurdoelanalyses (NDA's) opgesteld. In verschillende daarvan worden grauwe ganzen benoemd als knelpunt voor het halen van de doelen. De Ecologische Autoriteit toetst de analyses: of ze op de juiste bronnen berusten,

compleet zijn en voldoende basis bieden voor herstel van de beschermde natuur. Zij heeft die conclusie voor onderstaande gebieden (Tabel 1) onderschreven.

Tabel 1 – Ganzen als knelpunt in Natura 2000-gebieden

Gebied	Constatering
Oostelijke Vechtplassen (NH)	Grauwe gans expliciet benoemd als knelpunt in het Natura 2000-beheerplan; duidelijke afname van rietkragen vastgesteld
Naardermeer (NH)	Overbegrazing van rietkragen benoemd als grootste knelpunt
Zouweboezem (UT)	Ganzen benoemd als knelpunt; intensiever ganzenbeheer geadviseerd
Boezems Kinderdijk (ZH)	Ganzen benoemd als knelpunt; intensiever ganzenbeheer geadviseerd
Wormer- en Jisperveld (NH)	Afkalving van oevers door betreding; natuurherstel (plaggen) lijkt niet te slagen door betreding en vermesting
Broekvelden, Vettenbroek en Polder Stein (ZH)	Afkalving van venige oevers en lokale verruiging mede toegeschreven aan grote aantallen grauwe ganzen
Noorderpark – Oostelijke Vechtplassen (UT)	Vraat door met name grauwe gans benoemd als drukfactor voor moerasvogels en aquatische habitattypen*

* In deze natuurdoelanalyse wordt niet nader onderbouwd hoe die druk precies werkt.

Waarom riet de sleutel is

Ganzen grazen op jong riet en oeverplanten. Waar grote groepen dat doen, vooral tijdens de rui, wanneer ze niet kunnen vliegen en dagenlang op dezelfde plek verblijven, krijgt riet geen kans om uit te groeien tot overjarig riet of verdwijnt het riet zelfs

Begrazing door grauwe ganzen geldt inmiddels als de **belangrijkste oorzaak** van de afname van in het water wortelende (emerse) vegetaties zoals riet.

Dit bedreigt direct andere beschermde soorten, omdat overjarig riet het broedgebied is van moerasvogels die het toch al zwaar hebben:

- grote karekiet
- roerdomp
- purperreiger
- woudaap

Ook libellen en andere rietbewonende fauna zijn ervan afhankelijk.

Één verandering, een kettingreactie

De aantasting van rietkragen is het begin van een reeks negatieve gevolgen voor de kwetsbare te beschermen natuur:

- **Rietkraag verdwijnt** – de natuurlijke bescherming van de venige oever valt weg.
- **Oever kalft af** – golfslag krijgt direct grip op de oever. Ganzen versterken dit door de grasmat kort te houden en bij elk in- en uitgaan van het water een stukje oever te vertrappen. Er verdwijnt letterlijk land.
- **Water wordt troebel** – er dringt minder licht door tot op de bodem.
- **Waterplanten groeien slechter** – terwijl juist die planten het water van zuurstof voorzien en leefgebied bieden aan tal van waterorganismen.
- **Minder voedsel voor watervogels** – die leven van waterplanten en van de dieren die daarop en daartussen leven.

Ook het natuurlijke proces van **verlanding** komt onder druk: het geleidelijk dichtgroeien van ondiepe plassen tot moeras. Dit is een directe bedreiging voor onder andere de zwarte stern (een doelsoort voor laagveenmoerassen). In een gezond rietmoeras bestaan verschillende opeenvolgende stadia naast elkaar, elk met eigen ecologische waarden. Riet speelt daarin een sleutelrol. De verstoring is het grootst waar families en groepen ruiende ganzen verblijven; in gebieden waar hoofdzakelijk wordt gebroed zijn de effecten kleiner.

Waarom het in het ene gebied wél speelt en in het andere niet

De problemen concentreren zich in de laagveen- en moerasgebieden van Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht: waterrijke gebieden met kwetsbare venige oevers en veel riet. In Flevoland en Zeeland lijken ganzen géén schade aan de natuurdoelen te veroorzaken.

Dat verschil hangt sterk samen met het regelen van het waterpeil. In een compleet, natuurlijk moerassysteem vallen rietoevers periodiek droog. In die fase kan riet zich herstellen uit zaad, buiten bereik van ganzen die vooral grazen vanaf het water. In de Oostvaardersplassen gebeurt dat nog in vrijwel. In heel laag Nederland zijn de peilschommelingen echter kunstmatig beperkt, omwille van onze veiligheid, het tegengaan van bodemdaling en de zoetwatervoorziening. Daar ontbreekt dat natuurlijke herstelmoment, en telt elke extra begrazingsdruk zwaarder.

Herstel van die dynamiek is in de meeste gebieden geen optie: het raakt aan belangen ver buiten het natuurbeleid. Binnen de omstandigheden die er zijn, blijft het beperken van de begrazingsdruk daarom een van de weinige knoppen waaraan gedraaid kan worden.

- Het probleem is niet de gans als soort, maar de combinatie van hoge aantallen met kwetsbare gebieden
- Rietkragen vormen een essentieel onderdeel van veel moerasgebieden, maar staan onder druk. Overbegrazing kan daarbij funest zijn.

Waarom dit ertoe doet

Natura 2000-gebieden zijn wettelijk aangewezen om bijzondere natuur duurzaam in stand te houden. In moerasachtige gebieden vormen brede rietkragen daarvan een cruciaal onderdeel. Overbegrazing door ganzen is in veel Noord-Hollandse, Zuid-Hollandse en Utrechtse gebieden een (te) sterk beperkende factor voor het bereiken van de gebiedsdoelen. En als die doelen niet worden gehaald, verliezen we soorten die nergens anders terechtkunnen.

Bescherming van de ene soort kan zo botsen met bescherming van de andere. Wie de roerdomp en de grote karekiet wil behouden, ontkomt niet aan de vraag hoe we omgaan met de aantallen ganzen in hun leefgebied.

Meer lezen

- Volledige onderbouwing met bronvermelding: [deel B van het Faunabeheerplan Ganzen 2025-2031](#)
- [Infosheet Ganzenbeheer in natuurgebieden](#) – hoe beheer in natuurgebieden in de praktijk wordt uitgevoerd
- [Infosheet Staat van instandhouding en gunstige referentiepopulatie](#)

Gebaseerd op o.a. Bakker et al. (2018), Lucassen et al. (2017), Sarneel et al. (2014), Van den Wyngaert et al. (2003), Van der Winden & Dreef (2019), Van der Winden & Van Gemenen (2018), Van Dijk et al. (2021), Mettrop et al. (2020), Loeb et al. (2016) en Altenburg & Wymenga (2022), en op Natura 2000-beheerplannen en natuurdoelanalyses van de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht en adviezen van de Ecologische Autoriteit.

Het doden van ganzen is één van de mogelijkheden om schade door ganzen aan landbouw en natuur te beperken en risico's voor de vliegveiligheid zoveel mogelijk te voorkomen. In eerste instantie gaat het altijd om preventieve maatregelen (weren en verjagen). Pas wanneer deze onvoldoende effect hebben, komen dodelijke maatregelen in beeld (nestbehandeling, ruivangsten en afschot). Deze infosheet hoort bij het faunabeheerplan Ganzen 2025-2031 van de provincie Noord-Holland. Aan deze tekst kunnen geen rechten worden ontleend.